

PEP COLL
Els crims de la mel

labutxaca

Pep Coll

Els crims de la mel

Proa
Barcelona

© Pep Coll, 2024
Autor representat per Silvia Bastos, SL Agencia Literaria

La primera edició d'aquesta obra es va publicar
a Proa el novembre del 2024

Primera edició en aquest segell: novembre del 2025

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.,
labutxaca

Fotocomposició: Grup62
DIPÒSIT LEGAL: B. 17.987-2025
ISBN: 979-13-87802-19-6

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Queden expressament prohibits l'ús o la reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts amb el propòsit d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.

ERMITA DE MUNTANYA

Quan la parella de tricornis van arribar al cim de la muntanya santa van trobar-hi una colla de gitanos acampats davant de la capella. El caporal primer Lacuriza, que havia acudit a l'aplec per lluir l'uniforme i dinar amb les autoritats municipals, va saltar del cavall escopint pestes contra aquells vagabunds que havien vingut només per fer-li la punyeta. Homes i dones seien a l'entorn d'un foc amb molt fum i poca flama, mentre els infants corrien enjogassats entre els matolls, mig despullats, fets i deixats estar com l'ase que pasturava amb avidesa l'herba morta del planell. El caporal va adreçar-se al més vell i, tal com mana el reglament, va exigir-li la documentació, la d'ell, la de tota la parentela i la de l'ase espellifat. El tio Raymundo va incorporar-se recolzat en el seu bastó de firandant. Va donar-li el bon dia amb educació, va presentar-se com el cap del clan Montoya per servir-los a Déu, a vostè i a les autoritats que calgui. Tot seguit va explicar-se amb el seu andalús florit:

—Vostè veurà, senyor guàrdia. Nosaltres hem pu-

jat a l'ermita per assistir a la santa missa. I a l'església Déu Nostre Senyor no ens l'ha demanat mai, la documentació. Hem deixat tots els papers a la casilla de la carretera, sap vostè.

Ja la sabeu llarga, ja, va pensar el cap del destacament d'Isona. La barraca en ruïnes de la carretera on s'havien allotjat va treure-li del cap l'excusa per la manca de papers:

—Quants dies fa que hi són, a la casilla?

—Vam arribar ahir a la tarda, senyor —va mentir l'ancià.

El civil va advertir-lo que tan sols s'hi podien quedar tres nits. Per tant, dimecres havien de tocar el dos i, suposant que venien de la banda de la Seu (altrament ell els hauria vist passar), va prohibir-los que en reprendre la marxa acampessin a Isona o a qualsevol altra població del municipi. Vagin a Tremp, que allà trobaran ponts i coberts on aixoplugar-se. El gitano va respondre que no passés ànsia, que complirien les seves indicacions. El caporal es va treure de la màniga una darrera prohibició:

—Aquí davant de la capella no hi poden estar. Aquest lloc és reservat als veïns del país. Pleguin els trastes i vagin-se'n al planell de més avall.

El gitano assenyala amb el bastó un parell de trinxeraires que havien arribat abans que ells amb un sac a l'esquena i s'havien instal·lat al peu d'una boixera:

—Aquells dos també són forasters, senyor. Parlen castellà com vostè, com nosaltres.

—Li he dit que fotin el camp d'una vegada! —bramà el policia amb la seguretat que li donava l'uniforme amb galons i formar part d'una nació imperial que havia guanyat l'última guerra.

El vell Raymundo va comprendre que no podia tibar més la corda. Va convocar la parentela i els manà que pleguessin els estris perquè havien de canviar de lloc. I hagué de fer callar les protestes de dos dels seus fills, el Tijerillas i el Rucio, que insistien que ells havien arribat primer, que aquell lloc era públic i ningú els en podia privar.

El dia primaveral s'ha llevat rúfol, amb ràfegues de vent fredes i esmolades que en aquestes altures de més de mil sis-cents metres escabellen ginebres, boixos i pins rebordonits. Els pelegrins més matiners que arriben delerosos amb la idea de prendre possessió d'un bon lloc per dinar, net de rocs i de bardisses, es queden amb un pam de nas en trobar-se els forasters que els han passat al davant. Després aixequen els ulls al cel: d'un moment a l'altre pot caure el primer xàfec. El caporal Lacuriza es retroba amb el seu company de patrulla, el guàrdia ras conegut com l'Escribano, que torna d'estacar els cavalls en un floc de pins de darre-re la capella. Aviat identifiquen l'alcalde del municipi d'Abella, i tots dos acuden diligents a posar-se sota les ordres de l'autoritat civil. El caporal s'apressa a comunicar-li que la situació està sota control, que ha ordenat als gitanos que deixin lliure el planell i es traslladin a la clariana de més avall:

—A la Roca de la Salve —precisa l'autoritat del país—. Ja els he vist. N'hi ha una vintena.

—Són tractants de bestiar. Els demanaran per fer rar un animal, per esquilar-lo, per la fotesa que sigui. Si ningú els fa cas, acabada la missa fotran el camp. Faci-ho córrer entre els veïns.

L'alcalde no canvia la cara de preocupat. Remuga que els gitanos no han pujat precisament a fer negocis dels seus, ni per oir missa, sinó pel pa de mig quilo que reparteixen a tothom:

—Ells sols se'n cruspiran una saca!

El tricorni aviat ho tindria arreglat:

—No els en donin i ja està. Una banda de delinqüents. A la caserna hi tinc més de trenta denúncies de furt, amenaces i invasió de propietat privada.

—Si de mi depengués... —sospira l'alcalde assenyalant el cel amb el dit—. Però això és cosa dels de dalt. —Tots dos, caporal primer i Escribano, aixequen els ulls al cel, un cel amenaçador cobert per un núvol en forma de panxa d'ase—. Un costum molt vell, sap. Un vot que en temps antics el poble d'Abella va fer a la santa. Per la festa de l'aplec mai cap pidolaire es quedarà sense el pa beneït.

Al vot sagrat esmentat per l'alcalde, hem d'afegir-hi que la presència de pidolaires és també necessària per arrodonir les múltiples funcions de caràcter social, econòmic i religiós que comporta la trobada anual de centenars de veïns escampats pels pobles i masies del peu de la muntanya de Carrànima. L'acte

de caritat constitueix el colofó de la festa. Tots ells són més o menys conscients que el dia de l'aplec han de mostrar-se magnànims oferint un pa sencer als pobres. Aquest acte de generositat els mantindrà neta la consciència la resta de l'any.

El caporal Lacuriza pren una decisió:

—Anem a veure el capellà. —I afegeix amb sorna—: Esperem que faci el miracle de la multiplicació dels pans.

El capellà ha arribat no fa gaire a cavall d'una egua que li traginava també el vestuari, la vaixel·la de la missa i altres atuells necessaris per a les diverses actuacions que aquest matí haurà de protagonitzar al cim de la muntanya santa. La primera és la missa dins l'escenari d'una ermita de parets en ruïnes i un pany de teulada esbotzat a conseqüència dels bombardejos de la passada guerra civil. Ambdues autoritats, la civil i la militar, aborden el celebrant, en aquest moment atrafegat davant l'altar per una altra mena de pans, aquests, però, sense llevat. El de la sotana rondina que els gitanos que són catòlics acostumen a anar tots a combregar. I aquests ho són i han pujat expressament per oir missa. Per tant, si no apareia les racions, farà curt d'hòsties. És clar, com que les dona de franc, conclou el tricorni. Els gitanos són més creients que nosaltres, replica el mossèn. Però tant li fa el motiu, no pot pas negar el cos de Crist a cap cristià que el reclama. Fet i fet, ell pot trossejar les sagrades formes com convingui perquè Déu és igualment a cadascun dels

bocins per petit que sigui. El tricorni amb galons de caporal primer proposa a l'alcalde que apliqui una solució semblant. Un pa per cada veí del municipi i els que sobrin que se'ls reparteixin pidolaires i gitanos entre ells. I si protesten i li munten un sidral, allà són ells per posar-hi pau.

Ni parlar-ne. L'alcalde té molt clar el seu deure. Mai cap pobre s'ha quedat sense el seu pa sencer el dia de l'aplec. I no seré pas jo el primer de trencar un vot tan antic i sagrat. Com aconseguir, però, una saca de pa en aquestes altures de l'aplec, tenint en compte que la missa és a punt de començar i el forn més proper cau a més de dues hores de camí? Així i tot, el flamant alcalde falangista de la Nueva España ho intentarà. Li ha vingut al cap un jovenot del poble que l'ha avançat per la pista forestal del bosc galopant a cavall de l'egua. Es tracta d'un genet expert que es vanta d'anar i tornar del poble a Isona en menys d'una hora. Li proposarà baixar al forn de Bóixols a buscar una saca de pa i tornar a ser aquí dalt a l'hora de repartir-lo. I li endolcirà la proposta amb la promesa d'una generosa propina.

Avançat el matí, el planell de l'ermita es va poblant. Els pelegrins arriben a glopades intermitents i s'afanyen a buscar un lloc per prendre'n possessió. Venen a peu, abrigats amb mantes i bufandes, alguns armats amb el paraigua. Han hagut d'aparcar la cavalleria a la Roca de la Salve perquè el darrer tram és escabros; a més, al planell no s'hi cabria. Famílies que

traginen cistells amb el dinar, trosses de llenya per coure la carn i criatures a collibè; escamots de jovent fent gresca, pidolaires solitaris amb un sac a l'esquena, dones cobertes amb mantellines negres caminant descalces, a poc a poc a causa de la fatiga i les nafres dels peus i també perquè els veïns tinguin temps de contemplar-les. Algunes penitents s'han tret les espadenyas al planell de la Salve, d'altres al mig del bosc, fins i tot n'hi ha alguna que ha sortit descalça de casa, tot depèn del grau de devoció, de la resistència al sofriment i de la gravetat del favor que es demana a la santa.

No és aquest el cas dels germans del Rebol·lé, un mas situat a mig aire de la muntanya per la banda de migdia. El cabaler Agustí arriba mudat de cap a peus talment anés al ball de la festa major acompanyat de la germana petita, la Trini, una noia menuda, riallera, pigada de galtes com un ou de guatlla. Ha pujat a cavall de la mula engalanada amb les morralles i arreus de guarniment. Tot just treure el cap al planell, la Trini busca amb els ulls la cosina de Bóixols. Avui les dues famílies dinaran plegades.

L'Agustí es troba en el seu element, ell no es deixa perdre cap festa, fira ni mercat de la comarca. Es queda un moment escrutant, el cap ben alt i un somriure de satisfacció als llavis, els fumerols que es van encenent aquí i allà de l'esplanada, mentre dubta quin dels presents ha d'abordar primer. Si comença la ronda pel tofonaire del mas de Valldoriola per arrencar-li

com es presenta la campanya del bolet, o bé pel rector, que és nou al poble i probablement ignora que diumenge que ve és la festa de la Trinitat, patrona del Rebol·lé, i té l'obligació de dir la missa a la capella de la masia. Doncs ni amb l'un ni amb l'altre, perquè acaba de veure la parella de tricornis xerrant amb l'alcalde i l'assumpte que ha de tractar amb ells és urgent. A més a més, el xicot està molt orgullós del castellà que va aprendre a l'escola de Bóixols. El notari de Tremp li va dir un dia que xafava tan bé la llengua de Cervantes que ningú diria que va néixer sota les roques de Carànima. El xicot, doncs, s'atansa al rogle de les autoritats i saluda el caporal Lacuriza, un home d'una quarantena llarga d'anys, robust tirant a gras i de posat sever, subratllat per un bigoti espès i negríssim. Li demana parlar un moment amb ell i així que el de l'uniforme gira l'esquena al grup li aboca a raig el contenciós que té amb els gitans, la mateixa patuleia de lladres que han vingut a l'aplec. Fa dos o tres dies que s'han instal·lat a la casilla del capdamunt de la collada de Faidella, i ja està fart de veure com els seus rucs li peixen un camp de trepadella:

—Abans-d'ahir ma germana va fer-los crits i els car-nussos s'hi van girar amenaçant-la amb una falç. Pren-gui's les meves paraules com una denúncia. La seva obligació és defensar-nos dels lladres, que per això pa-guem cada any la contribució. —I tanca el raonament exigint-li que mentre els gitans siguin a la casilla ha de posar una parella fent guàrdia dia i nit a la collada.

El tricorni replica que no disposa de prou efectius, que al destacament d'Isona només són ell i quatre números i són molts els camins i els pobles per on han de patricular.

—I jo com collons em defenso! Tinc un abeller no gaire lluny de la collada. Qualsevol dia em fotran també la mel.

El Lacuriza, fart de sentir aquell carcamal cregut que li diu el que ha de fer, se'l treu de sobre de seguida:

—Que no té permís d'arma? Si no li fan cas, els engega un tret. Mati'n un i veurà com escarmenten d'una vegada!

Mentre l'Agustí enllesteix altres assumptes de la masia, una nena gitana de cinc anys va de rogle en rogle arrossegant un cistell que fa més embalum que ella. L'ofereix al preu de dues pessetes als pelegrins, la majoria dels quals han rebut la consigna municipal que als gitanos ni aigua. Les dones a qui la nena sol adreçar-se li giren l'esquena quan veuen que s'atansa, i si la petita insisteix estirant-los les faldilles, se la treuen de sobre picant-li al braç. Com ho farien al gat gormand que intenta pispar-los de les graelles una espalla de conill. La petita fa cap al rogle de la Trini i la seva cosina, que s'han quedat soles i seuen de cul a terra fent guàrdia al dinar, descansant de la caminada, estenent damunt l'herba les novetats familiars. La cosina és mare de tres canalles, una de petita que han deixat a casa amb la padrina, i dos marrecs que corren per l'esplanada. La Trini és nou anys més jove, no és

mare ni sembla que pel camí que porta pugui ser-ho mai. Però adora les criatures, especialment quan va una mica pet.

—Ja en tenim, de cistelles, maca —fa la noia asseynyalant amb la mirada la cistella del recapte. Al costat hi ha una galleda coberta amb un tovalló de quadres blaus, d'on sobresurt la punteta rossa i lluent d'una bresca de mel. És un dels presents que ella ha portat als parents per correspondre a la invitació del dinar.

La nena no se'n va, es queda quieta menjant-se amb els ulls la bresca de la galleda. La Trini dubta. Mare meva, quins ullets! Descalça, escabellada i amb un vestidet que li va massa curt, li sembla un pollet de pardal caigut del niu. No es veu amb cor de fer-li crits, però a la vegada, no gosa escantellar l'engruna d'un producte que ja no li pertany. Fa una mirada inquisidora a la cosina, que l'altra defuig adreçant-se a la gitanela:

—Com et dius, maca?

—Yasmín, senyora.

Ha de repetir el nom perquè ni l'una ni l'altra no l'han entès.

—I t'agrada la mel, oi?

La nena assenteix amb el cap, el sacseja amb unes capcinades tan fortes que li espolsen les herbes i branquillons enganxats als cabells. Les dones s'incorporen les dues alhora. En un tres i no res escapcen la bresca, li n'emboliquen un bocinet amb un full de diari i l'hi col·loquen al cul de la cistella.

—Au, ves-te'n! —mormola la cosina. Després cri-
da ben fort perquè la sentin els rogles veïns—: Ja en
tenim, de cistells, nosaltres!

La gitaneta no s'ho fa dir dues vegades. Gira cua i
s'esquitlla àgilment entre les fumeres, delirosa d'ense-
nyar a la mama el pastís que li han donat les senyores
paies. La mare, de nom Samara, va parir la nena quan
no havia complert setze anys, nou mesos justos des-
prés de casar-se amb el Tijerillas, del clan dels Mon-
toya. Mare i filla no tenen temps de desembolicar la
gormanderia llefiscosa que ja es veuen assetjades per
un exèrcit de canalla amb els genolls pelats i les orelles
envermellides pel fred. De lluny o de prop tots són
cosinets entre ells. Com que n'hi ha d'haver una mica
per a tots, a l'últim la petita Yasmín s'ha de conformar
amb les restes esmicolades pel full del diari. Llepa i
rellepa amb defici empessant-se paper i lletres, sense
adonar-se de l'abella que li ha quedat enganxada a la
galta.

—Compte, que et picarà! —s'exalta la mare arren-
cant-li l'insecte amb un pessic.

Aviat comprova que l'abella és morta, i llavors la
dona, en lloc de tranquil·litzar-se, arrufa les celles ne-
gríssimes de gitana i remuga:

—Un mal presagi, filla meva. —I s'acuita a esclafar l'insecte contra el terra amb la panxa endurida del dit gros del peu.

Al moment que l'escolanet fa dringar la campane-
ta que anuncia l'inici de la missa, arriba a l'ermita el

germà gran del Rebollé, l'hereu Galderic. Anit va dir als germans: «Aneu-hi vosaltres a Carrànima, que jo demà al matí he d'acabar de segar els bancals de Fonguera». Quan ell va d'acabadures d'una feina, no està per misses. A punta de dia ja feia brunzir la dalla i no ha aixecat els ulls del rem fins que no hi quedava ni un sol bri d'herba per abatre. Llavors, ell que gira els ulls a Penya Blanca i se sorprèn de l'hora: només són les onze! Si m'afanyo, encara soc a temps d'arribar a la missa. Pensat i fet. Tal com va vestit, ha enfilat carrasques amunt pel corriol que puja a l'ermita pel vessant de migdia. Ja era ben amunt, esbufegant mentre trepitjava un tou d'agulles de pi, quan tot d'un plegat ha sentit com un soroll per damunt de l'arc de les branques. Alça els ulls al cel i veu dins de l'arbre una dona joveníssima amb un vestit blanc. Dreta damunt d'una branca, ho ensenyava tot: turmells, cames i entremig de les cuixes blanques, la foscor incerta de l'entreuix. El fet que no pogués distingir l'esclatxa del sexe li ha fet la visió més excitant. S'ha quedat un moment extasiat davant aquella aparició sorprenent, meravellosa, fins que han ressonat reganys de dona que s'acostaven:

—Què mires, descarat! Cony de Galderic! Que no ho veus, que és una criatura i que no està bé del cap!

Ell s'ha esquitllat costes amunt sense donar explicacions a la suposada mare. Hauria pogut justificar-se, posem per cas, dient que havia mirat sense voler, pensant que a la branca hi havia una bèstia grossa, o bé

que la boja no li havia semblat tan criatura, en fi, que encara que no estigués bé del cap, de cuixes i culs no n'havia vist mai cap de tan bonics.

Tot just treure el cap al planell de la capella i veure aquella gentada repartida en grups a l'entorn de les fumeres, ja se'n tornaria ben a gust bosc avall. Sort que de seguida localitza el rogle del Rebol·lé, on podrà refugiar-se. La cosina d'Abella el renya inspeccionant-lo de cap a peus, des de la gorra de visera fins als espartenyots de sola de goma foradats de la punta:

—On vas tan malgirbat, home de Déu! T'hauries pogut canviar de roba i afaitar-te. Sembla que t'hagis escapat d'una casa en flames!

La Trini li espolsa el cul dels pantalons de vellut mentre son germà Agustí, que ja s'encamina cap a la capella, es gira un moment per indicar-li:

—Ja que has vingut, et pots quedar aquí a cuidar-te del foc i guardar la teca.

Al Galderic ja li està bé quedar-se de guàrdia. Amb el cul damunt d'un roc observa amb ulls de curiositat la paret fosca i corbada que dibuixen les esquenes dels homes que s'han quedat al darrere de tot de la cerimònia. Com si volguessin protegir el capellà i les criatures, les dones velles amb mantellines funeràries i les joves amb els seus vestits primaverals ensenyant cames i panxells tendríssims. Les solteres demanaran a la santa que els ajudi a trobar un marit, un home que les estimi, sigui treballador i les deixi prenyades el primer mes de casades. Cap d'elles pensarà en el Galderic

del Rebollé. Doncs ell tampoc. Me càgon Caín, que els donin pel sac a totes. El seu cap es recrea en l'aparició excitant que ha tingut la fortuna de contemplar no fa gaire.

I ara sí que ja hi són tots. Deixem per una estona el Galderic covant les seves fantasies eròtiques vora el foc per obrir-nos pas entre els devots fins a l'altar on el rector, girat d'esquena a tothom i revestit amb la casulla vermella de la Pentecosta, mastega gori-goris amb els ulls clavats en una clariana de cel blau oberta damunt la llarga serralada de Carreu. No li cal mirar el missal perquè se'l sap de memòria. És més jove del que aparenta, amb les seves genuflexions lentes i cerimonioses i el front solcat d'arrugues que li donen un aire amarg a la mirada. D'estudiant havia excel·lit en el coneixement de les Sagrades Escripures i en eloqüència teològica, fins al punt que el bisbe tenia la intenció d'enviar-lo a Roma per completar els estudis. Se'n va desdir els darrers anys de carrera a causa de la interpretació personal i estrafolària dels evangelis i del zel excessiu amb què l'estudiant defensava alguns principis que es desvien perillosament del dogma establert. Per tot plegat, el bisbe en lloc d'enviar el jove teòleg que prometia a la Pontifícia Universitat Gregoriana de la Ciutat Eterna, va confinar-lo a la parròquia d'Abella de la Conca, el primer municipi de Catalunya per ordre alfabètic i un dels últims en densitat de població per habitant.

Des d'aquesta remota trinxera, allunyada de la seu

del bisbat, de la civilització i de tot, el celebrant es disposa a propagar els seus principis teològics. L'aplec multitudinari de feligresos i la petició de temps mort per part de l'alcalde a l'espera que arribi el pa dels gitanos li ofereixen una ocasió d'or per esplaïar-s'hi. Enceta el sermó donant la benvinguda a les famílies gitanes:

—Ens honreu amb la vostra presència, estimats germans sense sostre. Vosaltres sou els únics cristians que seguïu al peu de la lletra les paraules de Jesucrist quan va dir als seus deixebles: «No us preocupeu per la vida pensant què menjareu, ni pel cos, pensant com us vestireu. Que no val més la vida que no pas el menjar, i el cos més que no pas el vestit? Mireu els moixons: no sembren, ni seguen, ni recullen el fruit en graners i el vostre Pare celestial els alimenta».

L'exemple dels ocells, cridat amb contundència pel predicador, arriba fins a les orelles del Galderic, que protesta per dins: Què s'empatolla aquest de semblar, segar i d'omplir els graners? No l'he vist mai, aquest pare celestial, llaurant un bancal del Rebollé. Pardals, gitanos i capellans, quines penques! Tots plegats una colla de lladres.

—La veritat us farà lliures, va dir Jesús! —crida ara el mossèn.

Aquesta sentència ja li agrada més, al pagès més escarràs de tots els assistents a l'aplec. A la seva finca no el mana ningú, cosa que et dona una llibertat que no té preu. I què en trauria de dir mentides als bous,

als arbres o a les roques? En canvi, els polítics, els negociants com son germà, els que enraonen ben fort i amb paraules bensonants com si sempre tinguessin raó, un sac de mentiders tots plegats. Però ja se sap, s'atrapa més de pressa un mentider que un coix.

—I la veritat que avui us anuncio —continua el celebrant— és que resar a santa Carrànima és una heretgia! —I es queda mut escrutant la reacció dels feligresos, esperant veure cares de sorpresa, ganyotes de rebug, algun senyal de desconcert per una sentència que per força la majoria han de considerar falsa i sense fonament, fins i tot provocadora. Però no hi nota cap mena de reacció. Els pagesos mantenen la seva mirada idiota com si sentissin ploure sota cobert. Gira el cap enrere per assenyalar amb el dit inquisidor la imatge que presideix l'altar i proclama—: No és cap santa, és Maria, la mare de Jesús. La mateixa que van trobar en una cova de les penyes de Montserrat, la mateixa que es va aparèixer en carn mortal a Saragossa ben dreta al capdamunt d'una columna...

En aquest punt és el caporal Lacuriza el que protesta per dins. Identificar una imatge rústica i catalana amb la noble patrona del Cos de la Guàrdia Civil li sembla un sacrilegi patriòtic. Què cony diu ara, rondina fluixet a l'Escribano, plantat al seu costat. La Pilarica va impedir que explotessin les bombes dels rojos. I guaita aquesta desgraciada! No va poder aturar que els rojos li trinxessin la barraca!

Concentrat en disquisicions teològiques, el rector

continua el seu monòleg. No es fa càrrec de la fatiga dels seus feligresos, que després de dues hores llargues de camí bosc amunt suant la samarreta, els enagos o el parrac de roba interior que sigui, han d'oïr missa dempeus. El que és ell, només està pendent de l'alcalde, que de tant en tant li retorna la mirada amb capcinades d'aprovació que li diuen, anem bé mossèn, continuï per aquest camí que a hores d'ara el vailet del pa ja deu haver arribat al forn de Bóixols. Doncs, endavant pels camins virginals que, tot i semblar foscos i misteriosos, el jove teòleg graduat en Mariologia per la Universitat de Gavarra-Valldarques coneix amb tots els pèls i senyals.

Com si copsés el malestar, la fam i el defalliment de la majoria, el predicador enfila el tram final del monòleg abocant elogis excelsos a les penyes de Carrànim. Una muntanya avui fins i tot més santa que el Sinaí. No exagero, estimats germans. Perquè a banda de ser escollida per la Verge Maria i de baixar-hi Jesucrist en el moment de la consagració, per aquests verals us ben asseguro que avui hi ronda el mateix diable en persona. L'anunci del diable aixeca rumors aquí i allà del públic.

—No el veureu pas tan fàcilment el diable —precisa el mossèn—. Que ningú se'n faci il·lusions. És un esperit astut que s'amaga dintre el cos de les persones. El maligne campa pel món sovint camuflat dins del cos d'una bèstia o d'una persona, la majoria dels casos una dona jove amb la pèrfida intenció de fer mal de manera més efectiva.

I sense donar més detalls, acaba el sermó amb l'anunci que ell expulsarà el diable del cos d'un posseït. Alguns assistents imaginem que el posseït és un dels pidolaires que han acudit a l'aplec pel pa beneït; d'altres, que és de la colla dels gitanos, probablement una dona d'aquestes que fan la pinta de bruixes i llegeixen les arrugues del palmell de la mà.

A l'hora de la veritat va resultar que la posseïda pel diable era una dona de vint-i-tres anys anomenada Miquelona, filla d'una casa mitjaneta d'Abella. De ben jove que havia mostrat un comportament estrany. Renegava com un carreter, recitava històries i versots sense solta ni volta, sovint enraonant tota sola com el riu. Tenia la dèria de grimpar arrapada a la penya esfereïdora de darrere les cases, al capdamunt de la qual hi ha una roca enorme i amenaçadora, fermada amb una cadena de ferro per evitar que els esclafi. A ella no li rodava el cap: s'hi gronxava i hi feia tombarelles de criatura, penjada a més de cent metres damunt les teulades. Quan la tancaven a casa, sortia descalça al balcó i caminava damunt la barana amb els braços oberts per mantenir l'equilibri. Si la clausura era total i duradora, li agafaven uns atacs espantosos, com si s'ofegués. De vegades anunciava a la família, prepareu-vos que demà a tal hora del matí tindreu una visita i efectivament, l'endemà els venia a veure un parent llunyà de les Amèriques que feia anys que no en sabien res. El nou rector va diagnosticar que els vicis d'endevinaire, grimpadora i poeta de secà eren

senyals evidents de possessió diabòlica i va prometre a la família que si la portaven a Carràima ell l'alliberaria del maligne. El teòleg havia triat el lloc i el dia de l'aplec per demostrar davant de tothom l'existència del diable i els seus poders d'exorcista, que el bisbe s'havia negat a reconèixer-li.

Acabada la missa, el mossèn va revestir-se amb la capa pluvial per procedir a la benedicció de les terres de conreu que envolten la muntanya pels quatre punts cardinals. Fou un entreacte breu abans de la tercera i última cerimònia del matí, la més esperada pel públic. Va posar-se roba més austera, més pràctica per a la batalla contra el mal: roquet de mànigues amples damunt la sotana, la bufanda de l'estola penjada al coll, barret negre de punxes al cap i un llibre d'oracions a les mans. Va establir que l'exorcisme tindria lloc a una cinquantena de passes de la capella, en un espai obert que mirant al nord s'abocava al precipici. L'alcalde i la parella de civils van posar-se a la seva disposició per controlar aquella gentada famolenca, cansada i incrèdula, però a la vegada encuriosida davant el desenllaç del prodigi anunciat. Van distribuir els espectadors a banda i banda, deixant al mig un corredor ample, l'escenari on tindria lloc l'exorcisme.

Finalment, el mestre de cerimònies va advertir els pelegrins que el diable, en sortir del cos de la posseïda, fugiria com un llamp cap a l'abisme. Compte, però, que pel camí pot esmunyir-se dins de qualsevol de vosaltres. Protegiu-vos amb els rosaris o una creu. Si

no en porteu cap al damunt, dues branques de boix encreuades també faran el fet. Sobretot les dones joves, que teniu més finestres a la pell i més mal ajustades. Les més beates empunyaven rosaris i medalles, d'altres devastaven la boixera que tenien més avinent, i encara alguns obrien el paraigua. Ves per on, aquell immens paraigua de pastor que havien traginat de casa no els havia de servir per resguardar-se de la pluja ni dels rajos del sol sinó per defensar-se del diable. El desplegaven davant la seva dona o la filla, com un escut que els protegia les parts més vulnerables, des dels genolls fins al naixement del coll.

Quan el Galderic va saber que la posseïda era la xicota del vestit blanc que se li havia aparegut a la branca d'un pi, es va desentendre del foc, de la teca i de la vaixela amb què s'havia de servir. Va fer-se un lloc a la primera fila entremig dels gitanos, així no es notava tant que no anava mudat com el jovent del país. Poc es podia imaginar llavors que abans d'acabar l'any la relació amb els gitanos li hauria de canviar la vida. Tot i situar-se en zona vulnerable, no es va protegir. Ni estaques de boix a les mans, ni mocador lligat al clatell tapant-li el nas i la boca, ni tan sols va comprovar si tenia cordats els botons de la bragueta. Encara que fos cert tot allò que deia el capellà, no li feia res que el dimoni que havia estat temps a la panxa d'aquella dona guapa se li fiqués a la seva.

A poques passes de l'hereu del Rebollé, la gitana Samara abandonava la multitud i s'esmunyia en di-

recció a l'ermita. Volia aprofitar el moment que la capella s'havia buidat de devotes per fer un prec secret i personal a la santeta de la muntanya. La imatge d'una noia molt jove de cara ovalada, cabell recollit al clatell i mirada pensarosa l'esperava dempeus damunt l'altar amb el Nen Jesús al feix. Vestia roba neta, caríssima, acabada de planxar. Una túnica blanca fins als peus i una capa de color blau cel que pel costat esquerre cobria també el fill. Tot i que el nen ja era grandet, el sostenia sense cap mena d'esforç, com si portés un coixí. Va agenollar-se damunt les lloses i li abocà a raig:

—Escolti'm bé, santeta. Li demano que no m'envii cap altra criatura, ni quedi mai més embarassada. Quan vaig parir la Yasmín vaig patir molt. I dos anys després, quan vaig perdre la criatura que estava pel camí, pensava que em moria. El meu marit vol tenir molts fills, si no, li sembla que no és un home complet. Vostè és una paia llesta, santeta. Va parir Jesús a punt de complir setze anys, la mateixa edat que jo quan vaig tenir la Yasmín. Vostè hauria pogut tenir molts fills, i tots déus. I no en va voler cap altre. És clar, després d'haver d'anar de part en un corral de bestiar entre un bou i una mula, li va dir a Déu que prou, no en vull cap més. Donques, jo li demano el mateix. —Va aixecar els ulls a la imatge i comprovà que la santeta inclinava el cap per escoltar-la—. També li dic que, si ja em tenia reservat un altre fill, pot donar-lo a una paia. N'hi ha moltes que avui han pu-

jat a demanar-l'hi. I a elles els convé més que a mi, perquè les paies mengen massa. S'omplen tant el ventre de menjar que no els hi queda cap racó buit per créixer la criatura. Ho ha d'entendre, santeta, les famílies paies ho necessiten més que el meu marit i jo. Si em fa aquest favor, li prometo que pujaré descalça a la muntanya.

En el moment d'incorporar-se, va veure un tros de ciri tirat per terra. Va plegar-lo, el refregà amb la màniga del vestit per netejar-lo de pols i, un cop encès, va col·locar-lo als peus de la imatge.

A fora començava el darrer acte de l'espectacle. L'arribada de la posseïda, custodiada pel pare i pel germà, que l'arrossegaven pel braç un a cada costat, havia fet emmudir la xerrameca dels espectadors. Caminava amb sandàlies, els cabells deslligats, i no duia al damunt altra peça de roba que una túnica blanca que li anava baldera. Com una bata d'hospital. Així el diable no trobarà cap nosa per sortir, els havia explicat l'exorcista. Va indicar als homes que se'n separessin i la dona es quedà sola estrenyent-se les mans a l'altura del ventre tremolant de fred i de neguit. El vent que s'havia girat a migdia esquerdava els núvols compactes i li feia volar els cabells i el vestit. I també s'emportava les oracions en llatí que el mossèn salmodiava i les creus invisibles que dibuixava a l'aire papallonejant a l'entorn de la posseïda. A l'últim, va encarar-se a la dona i cridà:

—Fill de Satan! Sé que ets dintre del cos d'aques-

ta desgraciada. Jo et conjuro en nom de Déu que em diguis per on vols sortir. —Va repetir la pregunta cada cop amb veu més forta i contundent. Ella va respondre amb una veu prima que amb prou feines se sentia:

—Vull sortir per la boca, com qui escup un mos de coca.

—Per la boca no, que l'escanyaries —replicà el mossèn—. Digues per on vols sortir.

—Doncs, per la xona, peluda com una mona!

—Pel baix ventre tampoc, que la rebentaries. Per on vols sortir?

La dona va bramar:

—Calla, corbàs gandul! Surto pel forat del cul!

—Pel darrere tampoc, que l'asclaries. —Agafà aire i exclamà—: Jo t'ho ordeno, fill de Satan, surt ara mateix pel dit gros del peu!

La posseïda pel dimoni va doblegar lleugerament la cama esquerra tot movent la punta del peu com si esgarrapés la terra, feu un xiscler espantós i arrencà a córrer ben dreta cap al precipici fins que va desaparèixer per l'estimball. Tothom donava per fet que la desgraciada havia saltat al buit. Tanmateix, en acostar-se a la timba la van veure al capdamunt d'un pilar de roca, separat del precipici, pocs metres sota els seus peus. S'havia tret les sandàlies i s'aguantava ben dreta damunt la cresta com un aligot blanc. Des d'allà esbufegava amenaces:

—Si feu un pas endavant, jo el faig enrere i saltant.

Altres cops la parella de civils van haver de posar ordre fent recular la gentada que s'abocava temeràriament al cantell del precipici. Van reservar la primera línia per a l'alcalde, l'exorcista, el jutge de pau, familiars de la posseïda, algun cap de família membre de la Falange amb qui tenien amistat, i naturalment ells dos, un a cada punta de la fila. Les autoritats discutien entre ells l'opció més segura per rescatar la fugitiva, que els observa amb els ulls desafiants, quan de cop ella va recitar amb veu ben clara:

—Quin goig que foteu aquí,
capitostos i manaires,
bruixots i guàrdia vencills...

L'exorcista va imposar silenci. Volia esbrinar pel to de veu, i sobretot pel contingut dels versots, si era el diable el que continuava renegant, o bé la dona ja se n'havia alliberat. Ella va continuar:

—Escolteu-me, que us vull dir
totes les parelles porques
que ronden per aquest país.
Lo rector i la majordona,
la civila i lo civil.
L'amo es fa la masovera,
lo pare la seua filla
i el batlle, la Pilarín.
Càgon Franco que ara mana
i la mare que el va parir.

Sortosament per a les autoritats, el vent esfilagarsava les paraules impedint així que arribessin senceres

més enllà de la primera fila d'espectadors. L'alcalde fou el primer de dir-hi la seva:

—Si parla en vers, vol dir que és mentida. Només fa comèdia.

—Es fa la boja per insultar la pàtria —precisà el caporal.

L'exorcista, en canvi, sostenia que era el diable el que havia blasfemat, mentre la mare somicava que la nena està malalta i per l'amor de Déu deixeu-me-la en pau. Enmig de les discrepàncies, algú va avisar l'alcalde que havia arribat el missatger del pa i que abans de repartir-lo s'havia de beneir. Llevat dels familiars de la fugitiva, tots els altres van tocar el dos i s'apressaven cap a la capella, on es formava una llarga cua.

El tricorni Escribano, malgrat fer més de deu anys que havia arribat a Catalunya, no entenia el dialecte aspre de les roques. Estava convençut que no calia perdre-hi temps. Comparat amb l'espanyol acadèmic que calligrafiava curosament als atestats, per a ell el català era un gitanet expulsat de l'escola. Així, doncs, quan va aparellar-se de nou amb el seu cap de la caserna d'Isona, va demanar-li que li aclarís quins impropis havia vomitat la boja. El caporal Lacuriza va resumir:

—Els rics fan el salt a la dona, Franco és un fill de sa mare i nosaltres dos un parell de maricons. —Pouques passes més enllà va remugar—: N'estic fins als ous de tanta comèdia! Si ho hagués sabut, ens quedem a casa.